

94 153.
ACTA REG. SCIENT. VNIVERSITATIS VNG.

ANNI MDCCCC—MDCCCCI.

FASCICVLVS II.

A BUDAPESTI

KIRÁLYI MAGYAR TUDOMÁNY-EGYETEM

ÚJJAALAKÍTÁSÁNAK

CXXI. EVFORDULÓJA ALKALMABÓL

1901. ÉVI MÁJUS HÓ 13-ÁN TARTOTT

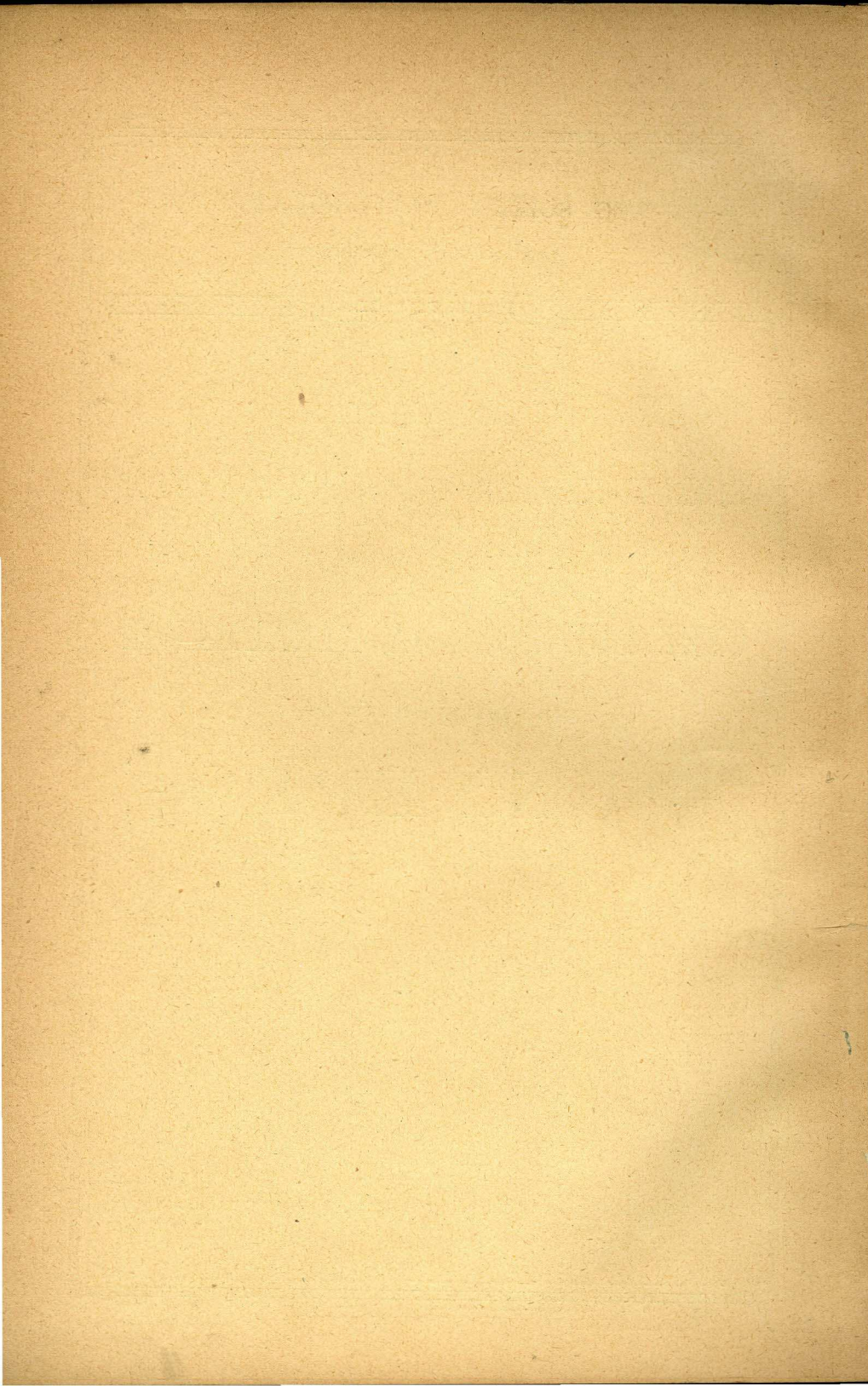
⇒ Ü N N E P E. ⇒

BUDAPEST,

NYOMATOTT A MAGYAR KIR. TUD.-EGYETEMI KÖNYVNYOMDÁBAN

1901.

9/ 153.

ACTA REG. SCIENT. VNIVERSITATIS VNG.

ANNI MDCCCC—MDCCCCI.

—✧ FASCICVLVS II. ✧—

A BUDAPESTI

KIRÁLYI MAGYAR TUDOMÁNY-EGYETEM

ÚJJÁALKÍTÁSÁNAK

CXXI. ÉVFORDULÓJA ALKALMÁBÓL

1901. ÉVI MÁJUS HÓ 13-ÁN TARTOTT

⇒ Ü N N E P E . ⇐

BUDAPEST,

NYOMATOTT A MAGYAR KIR. TUD.-EGYETEMI KÖNYVNYOMDÁBAN

1901.

ACTA REG. CHURCH. INVENTARIUM 1790

ANNO DOMINI 1790

IN DIEBUS

IN A. 1790

KIRALYI MAGYAR LEVÉLTÁRSZEMÉLY

LEVÉLTÁRSZEMÉLY

CXXI E/10RDELOV A. KIRALY

1790. ÉVI KIRALYI LEVÉLTÁRSZEMÉLY

UNNEP

REDACTED

REDACTED

REDACTED

„1780. JUNIUS 25.“

✱

ÜNNEPI BESZÉD,

MELYET

A BUDAPESTI KIRÁLYI MAGYAR TUDOMÁNY-EGYETEM

ÚJJÁALKÍTÁSÁNAK

CXXI. ÉVFORDULÓJA ALKALMÁBÓL

1901. ÉVI MÁJUS HÓ 13-ÁN

MONDOTT

PONORI THEWREWK EMIL,

BÖLCSESZETDOCTOR, A CLASSICA-PHILOLOGIA NYILVÁNOS RENDES TANÁRA, A CLASSICA-PHILOLOGIAI SEMINARIUM ÉS A GÖRÖG PHILOLOGIAI MUZEUM IGAZGATÓJA, A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA RENDES TAGJA, CLASSICA-PHILOLOGIAI BIZOTTSÁGÁNAK ELŐADÓJA, NYELYTUDOMÁNYI, IRODALOMTÖRTÉNETI, HADTUDOMÁNYI ÉS SZÓTÁRI BIZOTTSÁGÁNAK RENDES TAGJA, A BUDAPESTI PHILOLOGIAI TÁRSASÁGNAK HUSZONHATODIK IZBEN ELNÖKE, A KISFALUDY-TÁRSASÁGNAK, A FLÓRENCZI SOCIETÀ ITALIANA PER LA DIFFUSIONE E L'INCORAGGIAMENTO DEI STUDI CLASSICI-NAK, AZ ANGOLORSZÁGI „GYPSY-LORE SOCIETY“-NEK RENDES, A BERLINER GESELLSCHAFT FÜR DAS STUDIUM DER NEUEREN SPRACHEN LEVELEZŐ TAGJA, AZ ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANÁREGYESÜLET-NEK S A BAJAI ÖNKÉPZŐ-KÖRNEK TISZTELETBELI TAGJA, A BUDAPESTI EGYETEMI BÖLCSESZETHALLGATÓK SEGÍTŐ-EGYESÜLETÉNEK DÍSZTAGJA, A MAGYAR PAEDAGOGIAI TÁRSASÁGNAK, A MAGYAR KIR. TERMÉSZETTUDOMÁNYI TÁRSULATNAK, A MAGYAR NÉPRAJZI TÁRSASÁGNAK, A MAGYAR ZENEMŰVELŐ-TÁRSASÁGNAK, A MŰBARÁTOROK KÖRÉNEK RENDES TAGJA, ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANÁRVIZSGÁLÓ-BIZOTTSÁGNAK TAGJA, A KÖZÉPISKOLAI TANÁRKÉPZŐ-INTÉZETNEK TANÁRA ÉS TANÁCSTAGJA, A BÖLCSESZETTUDOMÁNYI KARNAK KÉT IZBEN VOLT DECÁNJA ÉS PRODECÁNJA, A TUDOMÁNYEGYETEM E. I. PRORECTORA.

Tisztelt ünnepi közgyűlés!

Tegnap volt 266 éve, hogy egyetemünk, ezen Pazmanianae pietatis et munificentiae monumentum, Isten dicsőségére, a haza javára, a tudomány szolgálatára megalapult. November 7-ikén lesz 132 éve, hogy dicső emlékezetű nagy királynénk MÁRIA TERÉZIA az eredetileg *érseki* egyetemet *királyi* egyetemmé tette s újjáalakítását és kiegészítését elhatározta. Ugyancsak ősszel lesz 124 éve, hogy e királyi egyetem kiegészítve és újjáalakítva *Budára* került, s június 25-ikén 121 éve, hogy a budai kir. várpalotában MÁRIA TERÉZIA megkoronáztatásának negyvenedik évfordulóján a legnagyobb fényvel inagurálták.

Ezt a felejthetetlen napot főiskolánk még ugyanabban az esztendőben évfordulós ünnepnek határozta, s 1876-ig mindenkor június 25-ikén ünnepelte újjáalakításának emlékét.

1876-ban a tanítási időt úgy szabályozták, hogy a nagy szüenidő többé ne augusztus—szeptemberre, hanem július—augusztusra essék, minek következtében az újjáalakítás évfordulóját az évváró Te Deum már megelőzi, azért ezt az ünnepet 1876 óta május 13-ikán, mint MÁRIA TERÉZIA születése napján, szoktuk ünnepelni.

Ma a Rector Magnificus gyengélkedése miatt a

prorectorra háramlik a rectori teendő, s ennél fogva nekem van szerencsém ezt az ünnepi közgyűlést megnyitni s alkalmi beszédet mondani.

Minthogy az 1780-adik évi ritka fényű solemitást, melylyel a királyivá lett és újjáalakított egyetemet az egész ország lelkes részvétele mellett beiktatták, egész terjedelmében egyik elődöm sem választotta volt emlékbeszédének tárgyául, alkalomszerűnek látom annak nemcsak többé-kevésbé ismeretes főbb részleteit, hanem teljes képét a tisztelt közgyűlésnek ezennel bemutatni.

Ott a hol valamikor Mátyás király palotája állott, a török-világ után a XVIII. század közepéig csak rozszant épület dűledezett.

MÁRIA TERÉZIA volt az, ki ama helyre, melyet a történet villámai consecráltak, hogy Magyarország fővárosában méltó lakása legyen, HILLEBRAND JÓZSEF udvari architektusával¹⁾ a magyar mágnások, vármegyék és szabad kir. városok bőséges adakozásából²⁾ díszes királyi residentiát építtetett.

Valamint Mátyás király, ki *Senecának* e mondását: Vita sine litteris mors est vallotta jelszavának, a renaissance napfényét trónjára is ragyogtatta: éppúgy MÁRIA TERÉZIA azt a királyi lakot, mely az ő számára épült, a Budára költöztetett egyetemnek adta székhelyeül, s azzal a tudományt maga mellé fejedelmi trónra emelte.

Hogy az egyetem eredeti *székhelyéről*, a hová csakis az ország akkori szomorú állapota miatt jutott, idővel más alkalmasabb városba kerüljön, azt már PÁZMÁNY PÉTER alapító-levelében jelentette volt ki, azt pedig, hogy *Budára* helyeztessék át, MÁRIA TERÉZIA 1749. július 29. kelt leiratában pendítette meg.³⁾

Minthogy más városok is szóba jöttek, s a helyi viszonyokat itt-is ott-is meg kellett vizsgálni és a szélszerűség szempontjából fontolóra venni, az egyetemi székhely kérdése csak 1777. február 10. dőlt el, mikor MÁRIA TERÉZIA a Budára való áthelyezést jóváhagyta. A költözés ugyanazon év szeptember és október havában ment végbe.

Az egyetem ünnepélyes beiktatását Ő Felsége a reá következő május hó 13-ikára, mint születése napjára tűzte ki, mely napon öt évvel előbb Nagy-Szombatban az új épületek ünnepélyes átvétele történt.

De mivel sem az egyetemi épületek berendezését, sem az alapítványokra s az összes tanügyekre vonatkozó intézkedéseket még nem lehetett volt befejezni, a beiktatás csak két évvel később, t. i. 1780 junius 25., MÁRIA TERÉZIA megkoronáztatásának 40-ik évfordulóján, történt.⁴⁾

Ezen örökké emlékezetes ünnep PAULER TIVADARTÓL írásban,⁵⁾ a híres SCHMUTZER JAKABTÓL meg képen⁶⁾ van ábrázolva. Ezen ábrázolások segítségével idézem lelkünk elé páratlan szép jeleneteit.

MÁRIA TERÉZIA *személyesen* szeretett volna részt venni a beiktatásban és a *tanügy fontosságának* bizonyosságául *személyesen* átnyújtani az egyetemre vonatkozó okleveleket, a mint azt több évvel előbb a bécsi egyetemnél tette. Mivelhogy maga el nem jöhetett, eleintén ALBERT herczeg kir. helytartót akarta helyettesítőjének kinevezni, de ettől a tervétől csakhamar elállott, s jobbnak látta udvari cancellárját, gróf ESZTERHÁZY FERENCZET e tisztteljesítésére felszólítani, annyival is inkább, mert gróf ESZTERHÁZY volt az, ki mindazokat a szerencsésen befejezett nagyfontosságú tanügyeket alaposan indokolva terjesztette volt Ő Fel-

sége elé. Minthogy azonban gróf ESZTERHÁZY gyöngge egészsége miatt nem utazhatott Budára, gróf PÁLFFY KÁROLY alcancellárt volt kénytelen maga helyébe ajánlani, mire Ő Felsége sajnálkozását fejezván ki a felett, hogy a cancellár nincs abban a vigasztaló helyzetben, hogy keze művét maga erősítse meg, helyébe gróf PÁLFFY KÁROLY alcancellárt nevezte ki. A szükséges költségekre a kincstártól ezer aranyat utalványozott neki s az udvari ezüstkészletnek egy részét rendelkezésére bocsátotta.

Erről az 1780 május 23. kelt leirat értelmében a kir. helytartótanács az *országbirót*, mint a tanulmányi ügyek országos *főigazgatóját*, s az ország *törvényhatóságait* értesítette, a kir. udv. cancellaria pedig egyúttal a főhaditanácsot is megkereste, hogy a katonaság kivonulása iránt intézkedjék.

Az egyetemi kir. tanács az ünnepélyek rendjére nézve — ÜRMÉNYI JÓZSEFNEK, az udv. cancellaria tanügyi előadójának, a Ratio Educationis nagyérdemű szerzőjének, s a katonai hatóságoknak, nevezetesen BERLENDIS és báró ALVINCZY tábornokoknak, valamint a két testvérváros küldötteinek közreműködésével — megtette a szükséges intézkedéseket és május 31. kelt meghívóival az ünnepélyben való részvételre a szent korona országainak valamennyi egyházi és világi méltóságait, nevezetesen a következőket szólította fel: az érsekeket és püspököket, a valóságos prépostokat és apátokat, a káptalanokat a szerzetes-rendek főnökeit, az ország zászlósait és főispánjait, Fiume kormányzóját, a szepesi és hajduvárosok adminisztrátorát, a tankerületi főigazgatókat, az akadémiák és főgymnasiumok igazgatóit s az elemi iskolák főfelügyelőit.

A Bécsből Pozsony felől érkező kir. biz ost a Migazzi-várnál Nógrádmegye, Vácson Pest-Pilis- és Solt-megyék küldöttsége s BODONI váci kanonok üdvözlő beszéddel fogadta. Onnan szolgabíró s néhány nemes ifjú kíséretében június 24-ikén délután 2 órakor elindulván 5 órakor Pest szabad kir. város alá ért.

Itt a sátor alatt összegyűlt sok előkelő vendég és a gróf KLOBUSITZKY-vezérelte fényes banderium várta, az egyetemi kir. tanács elnöke pedig báró PATACHICH ÁDÁM kalocsai érsek rövid beszéddel üdvözölte.

Erre megkezdődött a négy óráig tartó bevonulás oly pompával, minőt a két testvérváros Mátyás király és Beatrix menyegzője óta nem látott.

Elül ment lóháton az egyetemi épületek *inspectora*. Következett Pest, Pilis és Solt vármegyéknek külön-külön zászló alatt három szakaszban felvonuló *banderiuma*. Ezek után lovasok, kik a főnemesség fényes szerszámú *nyerges lovait* vezették. Ezek után negyven-nyolcz, részint hat, részint négylovas hintó, melyekben a kir. biztost kísérő vendégek, az egyetemi kir. tanács elnökének két hintaja, melyekben a kalocsai Canonicus a latere, nemesek és udv. hivatalnokok ültek. E hintók után következett az előkelő nemesek banderiuma, s a KLOBUSITZKY vezérlete alatt felvonuló ugyancsak nemesi banderium, mely aranyzsinoros világoskék öltözetével s drága forgóval ékesített veresbársony-csákós süvegével tűnt ki. Most következett az egyetemi kir. tanács elnökének hatlovas díshintaja, melyben a kir. biztos és az egyetemi tanács elnöke ült. A díshintót a Carameli-ezred hadnagya kísérte lovas szakaszával, melyre még a nemesi vendégek kocsijai következtek. Legvégül odacsatlakoztak

még a külön-külön zenekarokkal kivonult budai és pesti *polgári gárdák*, kik a katonasággal együtt addig, míg a díszmenet előttük el nem vonult, sorfalat állottak volt. Az egész bevonulást ágyu- meg zeneszó, s a kíváncsi nagy népsokaság éljenzése kísérte.

Pest városának akkori helyrajzából itélve az indulás az említett sátoztól az akkor még bástyákkal körülvett belvárosba a Váci- és Károly-körút irányában történt.

Mikor a *Hatvani*-kapuhoz értek, — mely a Kerepesi-útra nézett, s melyet 1808-ban bontottak le⁷⁾ — a kir. biztost Pest szabad kir. város *tanácsa* latin beszéddel üdvözölte. A *gymnasiumi* ifjúság a Barátok-terén (a mai Ferencziek-terén), a helybeli *katonaság* a régi Városház-terén volt felállítva.

A régi *hajóhíd* budai oldalán (a mai kioszk táján) a budai városi tanács fogadta. Innét a díszmenet a városi bástyán kívül a Dunasoron fel, a Vizivároson keresztül, a Bécsi-kapún által indult a várba.

A Dísztéren levő gr. BATTYÁNI-féle ház előtt, mely a kir. biztosnak szállásául volt rendelve, a hová csak este 9 óra felé érkezett, egy zászló alatt kivonult granátos század tisztelgett.

A ház udvarában az *egyetemi testület* s a Terézia-féle nemesi akadémia növendékei fogadták. Itt az egyetem rectora, WINTERL JÁNOS JAKAB, a vegytan és növénytan hires tanára,⁸⁾ az I. emelet dísztermében pedig a törvényhatóságok küldöttei üdvözölték.

A helyi őrség háromszoros sortüze és serenade fejezte be a bevonulás napját.

Másnap reggel, t. i. június 25-ikén, mely vasárnapra esett, a *hittani* meg *jogi* kar dékánjai s az *orvosi* meg *bölcsészeti* kar igazgatói az egyetem nevében

azzal a kéréssel járultak a kir. biztos színe elé, hogy a kir. várpalotában, már mint az egyetem központi épületében, megjelenjen kegyeskedjék.

A kir. biztos $1\frac{1}{2}$ 9-kor a katonaság, a megyei banderium s a polgári gárda tisztelgése mellett az egyetemi kir. tanács elnökének hatlovas díszhintájában vonult a kir. várpalotába, mely előtt egy granátos század volt díszőrségnek felállítva.

A lépcsőzet alján az egyetem *cancellárja*, NAGY IGNÁCZ székesfejérvári püspök s az egész tanári testület, egyházi jellegű egyetemi díszöltözetben, a pedellusaink kezében látható pedumokkal várták.

Az üdvözlés után a díszterembe kísérték, hol a királyi trón mögött aranypaszomántos vörös-bársony mennyezet alatt Mária Teréziának *itt ékeskedő remek képe* volt felfüggesztve. A kép mindkét felén egy-egy granátos őr állott.

A kir. biztos, az egyházi és világi főméltóságok, a katonai főtisztek, s mögöttük a hölgyvendégek, a tróntól jobbra foglaltak helyet, balra a kir. biztossal szemben az egyetemi tanári testület ült.

Elül a kir. biztos asztalával egy irányban az udv. cancellaria titkára volt elhelyezve.

Az egyetemi *aulává* lett trónterem egyéb térségeit a káptalanok, vármegyék és városok küldöttei, a tudomány és irodalom képviselői s az ifjuság csoportjai töltötték be.

A kir. biztos annak jeléül, hogy Ő Felségét képviseli, föltett kalpaggal mondotta el megnyitó beszédét, mely után BRUNSZVIK JÓZSEF kir. tanácsos, az udv. cancellaria titkárja, felolvasta az összes tanügy és tanulmányi alap szervezéséről szóló oklevélnek, továbbá az *itt* előttünk ugyancsak abból a korból való asztalon

kitett *Diploma Inauguralénak*, végre a várpalotában az egyetemmel és egyetemi gymnasiummal együtt elhelyezett Mária Terézia-féle nemesi Academia alapításáról szóló oklevélnek legfőbb fejezeteit.

Erre a kir. biztos mind a három oklevelet az egyetemi kir. tanács elnökének nyújtotta át, ki a *másodikat* az egyetemi palota *kulcsaival* együtt a Rector Magnificusnak, a *harmadikat* a nemesi Academia igazgatójának IZZÓ JÁNOSNAK trombita- és dobszó mellett kézbesítette.

A kézbesítés után az egyetemi kir. tanács elnöke a nagy királynő jótéteményeit és bőkezűségét magasztaló remek beszédet mondott, melyet sokan — a mint ÁNYOS PÁL magáról is mondja — könnyezve hallgattak, végén pedig az egész hallgatóság kitörő lelkesedéssel harsogó éljenzésre fakadt.

Erre a kir. biztos felolvasta azoknak a neveit, kik ez alkalommal legfelsőbb *kitüntetésben* és kinevezésben részesültek.

Valóságos belső titkos tanácsosokká neveztettek:

NAGY IGNÁ CZ, székesfehérvári püspök, az egyetem cancellárja;

Gr. BERCHTOLD FERENCZ, beszterczebányai püspök, tankerületi főigazgató;

KERTICZA MÁTÉ FERENCZ, diakovári és szerémi püspök;

Gr. ANDRÁSSY ISTVÁN, borsodi főispán.

Nyitrai püspökké: gr. RÉVAY ANTAL, rozsnyói püspök.

Pécsi püspökké: gr. ESZTERHÁZY PÁL, váczai nagyprépost.

Nagyváradai püspökké: gr. KOLLONICS LÁSZLÓ, erdélyi püspök.

Rozsnyói püspökké: báró ANDRÁSSY ANTAL, nagyprépost.

Váczi nagypréposttá: ZERDAHELYI GÁBOR, curzolai vál. püspök és esztergomi kanonok.

Rozsnyói nagypréposttá: RADICS KRISTÓF, olvasó kanonok.

Rozsnyói kanonokká: KENYERES JÓZSEF, kassai akadémiai igazgató, az egyetemnek volt hittudományi tanára és dékánja.

Apátokká:

MITTERPACHER MIHÁLY, a nemzeti iskolák pécsi felügyelője;

MOLNÁR JÁNOS, az egyetemi főgymnasium igazgatója;

SOMSICH JÁNOS, kanonok, a nemzeti iskolák győri felügyelője.

Kir. udvarnokká: KAZINCZY FERENCZ, zemplén-megyei táblabíró.

E kihirdetés után NAGY FERENCZ theologiai tanár köszönő beszédet mondott az egyetem nevében, s erre az egész ünnepi gyülekezet a templomba ment, hol az egyetem cancellárja *Te Deum*-os nagy misét mondott, s ezt a *szent jobbkéz* csókolása követte, melyet ez alkalommal Mária Terézia az egyetemnek adományozott és gondjára bízott.⁹⁾

Mind az akadémia, mind az egyházi szertartás főbb mozzanatait a kiállított katonaság *sortüzeléssel* és *ágyúlövésekkel* kísérte.

Az ünnepélyt fényes *kir. ebéd* követte, melyet öt helyen rendeztek, úgymint a kir. várpalotában 108, Szabó kari igazgatónál 30, a Seminarium Generaléban 60, az egyetemi templom igazgatójánál 40, a karmeliták kolostorában 40 személy számára.

Az egyetemi kir. tanács és az akadémiai magistratus a várpalotába, a tanárok legnagyobb része a karmelitákhoz volt meghíva.

A *nép* számára a városház terén több hordó bort ütöttek csapra.

Délután a *nemesi Academia* növendékei magyar, német, olasz és francia *szavakat*, utána pedig *tánc-* és *vívó*-mutatványokkal járó hangversenyt rendeztek.

A szállására visszatért kir. biztosnak az egyetemi kir. tanács elnöke *hálát* mondott az egyetem nevében, s bemutatta neki PRAY GYÖRGYNEK Index rariorum librorum bibliothecae Universitatis Regiae Budensis című munkáját; mely a nagy királynőnek van dedicalva.

Az ünnepélyeket fényes *bál* fejezte be, melyet a kir. biztos az egyetem nagytermében a nemesség számára rendeztetett, s melyen 500 személy reggeli 4 óráig vigadott.

A korszakalkotó esemény megörökítésére kétféle *emlékpénzt* vertek: egyet az egyetem újjáalakításának, egyet meg a tanügy szervezésének emlékére.

Mind a bevonulásnak, mind a kir. palotában végbement beiktatásnak hű képét a híres SCHMUTZER JAKABTÓL való egykorú két remek kézrajz tartotta fenn, mely most kis tanács termünket díszíti.

Valamint az emlékpénzeket, úgy e képeket is tavalyi beszédemben volt szerencsém részletesen ismertetni. Ugyanott idéztem ÁNYOS PÁL szavait is, melyekkel ő mint *szemtanú*, a nagy nap fő mozzanatait örök emlékezetre leírta.¹⁰⁾

Az inauguralis ünnep emlékezetére számos *költemény* is megjelent, melyek közül MAKÓ PÁLÉ, HANULIK

JÁNOSÉ, SZERDAHELYI GYÖRGYÉ, ÁNYOS PÁLÉ, SEBASTIANOVICH FERENCZÉ a nevezetesebbek.

1880-ban, mikor egyetemünk újjáalakításának századik évfordulóját ünnepeltük, újra megszólalt ÁNYOS költeménye, melyben azt a reményét fejezi ki, hogy ifjaink *ebben* az egyetemben

Fel fogják találni jövőendő czéljokat,
Miként kell *szeretni* édes *házajokat*.

MÁRIA TERÉZIA a kir. biztos jelentésére, melyet az ünnep lefolyásáról tett, sajátkezűleg ezt írta válaszul: PÁLFFY várakozásomnak megfelelt, s én a *nemzet hálójának* ezen új tanubizonyosságát szives örömmel vettem.

A nagy királynőnek, ki a magyar tanügy rendezését magára nézve olyannak tekintette, hogy az neki még sírjában is örvendetes vigasztalásul fog szolgálni, *ez volt utolsó műve*.

Hogy mivel tartozik egyetemünk annak az áldott jó fejedelemasszonynak, azt *soha, de soha* nem fogjuk elfelejteni.

1780 óta nagyot fordult a világ, a tudomány újjászületett s valóságos hatalommá fejlődött, igazolva VERULAMI BACO hires mondását: *Ipsa scientia potestas est*.

Székfoglaló beszédemben volt szerencsém bővebben kifejteni, hogy főiskolánk *mikor* lett voltakép valóságos egyetemmé, hogy európai színvonalra törént emelkedését *micsoda* vezéreszmék szentesítésének és foganatosításának köszöni.¹²⁾

Egyetemünk legujabb korszakát apostoli királyunk, FERENCZ JÓZSEF Ő Felsége inaugurálta. Szentesítette azt, mit már az 1848-iki törvényhozás kimon-

dott, mikor XIX. cikkelyében egyetemünket egyenesen a közoktatásügyi miniszter alá rendelte, az egyetem autonómiáját s egyszersmind a tanítás és tanulás szabadságát törvénybe iktatta. Mint Sz. István koronájának alkotmányos viselője, az alkotmányos tényezők közreműködésével, 1867 óta oly reformot létesített, mely intézetünkre nézve korszakalkotó. A történelem hálásan fogja mindenkor hirdetni, hogy PÁZMÁNY PÉTER és MÁRIA TERÉZIA után FERENCZ JÓZSEF dicső királyunk a budapesti kir. tudományegyetem harmadik alapítója.

Mielőtt mai ünnepünket befejeznők, még egy örvendetes teendőt kell végeznünk.

Az Alma Mater, ki *valamennyi* fiát *egyformán* szereti és csak azt a különbséget ismeri köztük, melyet *a tehetség, szorgalom, a kötelesség hű teljesítése* okoz, ez alkalommal első sorban azokat hívja a maga színe elé, kik szellemi palaestrájában becsületére váltak, hogy a pályázat eredményét nekik kihirdesse s jutalmukat nekik átnyujtsa. Anyai szívének *ebben telik legédesebb öröme*.

Semmi se emlékeztessen most bennünket olyasra, mi a jelen pillanat *derűjét* megzavarhatná. Elég, ha az egyetem működésének sikerére nézve ma is ugyanazt a figyelmeztetést hangoztatom, melyet már az 1899-iki inaugurális ünnep alkalmával elmondtam.¹³⁾

Hogy az egyetem magasztos feladatának megfelelhessen, szükséges, hogy *palladiumát*, az *önkormányzatot* és *tanszabadságot* mindenkor féltve őrizze; szükséges, hogy tanárai mindenkor lelkes *tudósok* s még tudományukban is lelkes *hazafiak* legyenek; szükséges, hogy az egyetemi polgárság, édes hazánk szemefénye, a tanítás sikerét lankadatlan buzgalomával biztosítsa,

s az egyetem jó hírnevét kifogástalan magaviseletével is mindenkor megóvja.

Csak így lesz a budapesti tudományegyetem a külföldi egyetemek méltó versenytársa; csak így leszünk mi tanárok a tanuló nemzedék igazi mesterei; csak így lesznek önök, fiatal barátaim, a magyar szent koronának legbiztosabb őrei.

Adja az isteni Gondviselés, hogy úgy legyen! Ezzel a szívem mélyéből fakadó óhajtással átadom a szót a hittudományi kar nagyérdemű dékánjának, hogy az egyetemi pályázatok eredményéről szóló jelentését megtenni sziveskedjék.

JEGYZETEK.

- 1) Egyetemünk külső története czímű rectori beszédem 10—11. lap.
- 2) Schams: Beschreibung d. kön. freyen Hauptstadt Ofen. Ofen, 1822.
- 3) Egyetemünk külső tört. 8. és 9. lap.
- 4) Egyet. küls. tört. 29. lap.
- 5) Pauler Tivadar: A budapesti magy. kir. tudomány-egyetem története I. 128—134. lap.
- 6) Egyet. küls. tört. 30. és 31. lap.
- 7) Egyetemes philologiai Közlöny I. (1877.) 189—190. lap. Ott ugyanis megfelelek arra a kérdésre, mikor irta Berzsenyi a Magyarokhoz intézett híres odáját s bebizonyítom, hogy eme versszakát:

Mi a magyar most? Rút sybarita váz.
 Letépte fényes nemzeti bélyegét,
 S hazája feldult védfalából
 Rak palotát heverő helyének.

a Hatvani-kapu táján történt építkezések megláttakor alkotta meg.

8) Högyes Endre: Emlékkönyv a budapesti egyetem orvosi karának multjáról és jelenéről. Budapest, 1896. 137. lap.

9) Egyet. küls. tört. 11. lap.

10) Egyet. küls. tört. 30—32. lap.

11) Erdey Antal: Jelentés a budapesti kir. magy. tudomány-egyetem ujjaalakításának százados évfordulója alkalmából 1880. május 13-án tartott ünnepéről. Budapesten, 1880. 40. lap. Kálmán Károly III-ik éves hittudománykari hallgató szavalta.

12) A nyelvtudomány és philologia története egyetemünkön. Beszéd, melylyel a budapesti magy. kir. tudomány-egyetem rectori székét az 1899—1900. tanév ünnepies megnyitásakor 1899. okt. 1-én elfoglalta Ponori Thewrewk Emil, stb. Budapest, 1899. 19. s köv. lapjain.

13) U. o. 37 lap.